Eugenia ARJOCA-IEREMIA
Universitatea de Vest, Timişoara

O POSIBILĂ INTERPRETARE SEMANTICĂ PRESUPOZIȚIONALĂ A SEMI-ADVERBELOR MAI, MĂCAR, ŞI, TOT

Résumé *: Il y a en roumain une sous-classe d'adverbes, appelés «semi-adverbes» ou «adverbes particules » dont l'inventaire est restreint à environ vingt unités, telles que: şi, mai, tot, cam, prea, măcar, încă, iar, etc. qui s'opposent aux autres classes d'adverbes par le fait qu'ils n'ont pas de sens conceptuel plein, autonome. Les semi-adverbes ont de larges posibilités combinatoires, ils construisent des structures simples, paratactiques et se combinent avec les parties de discours comme: les noms (tot părinții; şi prietenul meu), les adjectifs (încă tânăr), les verbes (mai trece pe la noi), etc. Les semi-adverbes n'ont pas de degrés de comparaison, ni de fonction syntaxique propre. Leur sens est vague, abstrait et ne peut être saisi qu'en contexte. Notre objectif est d'analyser les principales structures syntaxiques formées par mai, măcar, şi, tot et de démontrer que la théorie de la presupposition telle qu'elle a été conçue par Oswald Ducrot et Robert Martin peut être une aide précieuse dans leur interpretation.Par emple,dans Mai vreți un pahar de vin? – mai introduit le présupposé «Ați băut deja vin». Le semi-adverbe tot implique l'idée de conformité par rapport à une action ou à un état antérieurs; dans l'emple: Tot lângă tine stau şi aştept, le présupposé est «Înainte, stăteam lângă tine». Le même semi-adverbe peut comporter plusieurs interprétations présuppositionnelles, ce qui nous mène à la conclusion que le fonctionnement dans le discours des semi-adverbes s'explique le mieux à un niveau transphrastique.*

Mots-clés *:semi-adverbes, combinatoire, presupposé, interprétations présuppositionnelles*

1. Introducere

În limba română există o clasă restrânsă de adverbe denumite „semi-adverbe"[1] sau „adverbe-particule"[2] având trăsături distinctive ce le opun celorlalte adverbe, atât din punct de vedere distribuțional (sintactic) cât şi semantic. D. Nica ne indică lista acestora : *chiar, şi, mai, tot, cam, prea, nici, doar, măcar, taman, încă, iar, numai, tocmai, barem, batâr, încaltea, decât, oare, abia, deja*, observând că, deşi clasa semi-adverbelor este închisă, ele sunt des întrebuințate în vorbire[3].

Din punct de vedere distribuțional, semi-adverbele au largi posibilități combinatorii, formând grupuri sintactice cu principalele părți de vorbire:

a) alături de un verb:

(1) Poți *să mai rămâi*, dacă doreşti.

b) cu un adjectiv sau adverb: (cel) *mai frumos, mai repede*;
c) cu un pronume sau adjectiv pronominal nehotărât:

---

[1] Ciompec, G., *Morfosintaxa adverbului românesc: sincronie şi diacronie*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, p.34.
[2] Nica, D., *Teoria părților de vorbire cu aplicații la adverb*, Junimea, Iaşi, 1988, p.144.
[3] idem, *ibidem,* p.144.

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)

(2) Leafă avea, pământ de aşijderea, *mai* ceva vitişoare. (DLR)

d) cu un substantiv*: tot fratele* meu, *măcar colegii*. Uneori substantivul are un sens asemănător cu cel al unui adjectiv calificativ :

(3) Era *mai* om decât toți. (DLR)

e) cu un numeral: *şi al treilea*, *numai* câte *patru*.

Semi-adverbele funcționează în discurs doar ca determinanți, nu au grade de comparație şi nici funcție sintactică proprie: „Aceste adverbe formează grup cu determinatul şi nu sînt analizabile ca parte separată de propoziție”[1] . Ele intră în structuri paratactice fiind aşezate înaintea elementului determinat sau în imediata sa vecinătate

2. Descrierea semantică presupozițională a semi-adverbelor *mai*, *măcar*, *şi*, *tot*

În cele ce urmează ne propunem să urmărim modul în care anumite sensuri ale semi-adverbelor: *mai, măcar, şi, tot* pot fi explicate printr-o interpretare presupozițională. Acest obiectiv ne-a fost sugerat de faptul că lingviştii români consideră că semi-adverbele au un sens vag, abstract ce nu poate fi definit sau descris în afara contextelor specifice. «Ele nu sunt cuvinte „vide”, dar nici autosemantice ori conceptuale. Valoarea lor semantică, atât cât ea există, se poate stabili numai în context şi se raportează la context.

Adverbele particule realizează microcontexte în care valoarea lor este una emfatică, marcând insistența, intensitatea, restricția etc.(cf. *tocmai tu*!; „*Numai tu* de după gratii / Vecinic nu te mai iveşti”; „Doar *ceasornicu-şi* urmează lunga timpului cărare” – Eminescu; Iată că *chiar* vine). Neavând înțeles lexical autonom, advebele particule dobândesc o anumită semnificație prin actualizarea elementului la care se ataşează. În microcontextul stilistic respectiv ele vin cu o „cantitate” de conotație infimă, dar nu de neluat în seamă»[2]

Dumitru Irimia consideră că semi-adverbele exprimă diverse nuanțe ale modalității, numindu-le adverbe de modalizare emfatică[3].

2.1. Despre conceptul de presupoziție

Particularitatea semantică a semi-adverbelor de a avea un sens „vag”, „abstract”, ne permite a le da, cel puțin în anumite contexte, o interpretare printr-un demers presupozițional, specific „semanticii implicitului”.

De emplu în fraza

(4) Aş vrea să *mai* beți un pahar de vin,

semi-adverbul *mai* introduce ideea implicită că, înainte ca locutorul să pronunțe această frază, “*Dumneavoastră ați băut vin*”, idee care ar dispărea, dacă *mai* ar fi eliminat: *Aş vrea să beți un pahar de vin.* Această idee implicită reprezintă o *presupoziție*.

---

[1] *Gramatica limbii române*, vol.I,Editura Academiei, Bucureşti, 1963, p. 317.
[2] Nica, D., *op. cit.*, p.147.
[3] Irimia, D., *Gramatica limbii române*, Polirom, Iaşi, 1997, p. 295-296.

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)

Conceptul de presupoziție este introdus și dezvoltat în semantică de unii lingviști francezi ca: Oswald Ducrot[1], Robert Martin[2], și Catherine Kerbrat-Orecchioni[3]. Robert Martin pleacă de la emplul următor : *Pierre a empêché Marie de partir*[4],
în care presupoziția este : *Marie cherchait à partir*, presupoziție ce se menține chiar dacă trecem propoziția la forma negativă*: Pierre n'a pas empêché Marie de partir* sau interogativă: *Pierre empêche-ti-l Marie de partir?*

Oswald Ducrot la rândul său stabilește opoziția *contenu posé vs. contenu présupposé* (conținut, sens afirmat explicit vs. conținut, sens presupus). Conținutul presupus reprezintă un sens existent anterior celor afirmate, dar introdus obligatoriu de către locutor prin ceea ce afirmă. Presupoziția este legată implicit de sensul cuvintelor și de semnificația enunțurilor produse de locutor. De emplu, dacă locutorul afirmă: *Paul a golit frigiderul*, prin verbul *a goli* se introduce presupoziția următoare: "înainte ca Paul să golească frigiderul, acesta era plin."

2.2. Scopul articolului

Vom urmări în continuare cum intrepretarea presupozițională, în anumite contexte, a semi-adverbelor *mai, măcar, și, tot* poate contribui la descrierea semantică mai precisă și mai nuanțată a sensurilor de bază ale acestor semi-adverbe.

2.2.1. Mai

Sensurile fundamentale ale semi-adverbului *mai* pot fi grupate în trei categorii în funcție de întrebuințările sale:

a) *mai* provine din latinescul *magis* însemnând "*mai mult*" și este folosit la formarea comparativului de superioritate și al superlativului relativ al adjectivelor și adverbelor: *(cel) mai bun, (cel) mai bine*;
b) sensuri presupoziționale;
c) sensuri modale cum ar fi iminența unei acțiuni: *Mai să cadă* (*să ajungă*) sau intenția: *Vru să mai spună ceva*.

Sensurile presupoziționale, grupate la punctul *b)*, sunt introduse de semi-adverbul *mai* atunci când este constituent al unui grup verbal; ele sunt următoarele:

- sens cumulativ:

(5) *Mai* este un alt aspect: dorești să câștigi bani. (Internet).

Presupoziția este: "Atunci când eu, vorbitorul, pronunț această frază, știu că alte aspecte ale problemei există deja și lor li se mai adaugă încă unul." *Mai* este așezat înaintea verbului.

(6) Se *mai* pot calcula ariile și cu ajutorul calculului integral. (Internet).

---

[1] Ducrot, O., *Dire et ne pas dire. Principes de sémantique linguistique*, Hermann, Paris, 1972.
[2] Martin, R., *Inférence, antonymie et paraphrase*, Librairie C. Klincksieck, Paris, 1976.
[3] Kerbrat-Orecchioni, C., *L'implicite*, Armand Colin, Paris, 1986.
[4] Martin, R., *op. cit.*, p.38.

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)

Presupoziția este: “Se pot adăuga şi alte metode celor care există deja.”, iar *mai* dislocă structura verbală, fiind aşezat între pronumele reflexiv si verbul *pot.*

- sens aspectual iterativ:

(7) Să-şi *mai* ia o data ziua bună (Creangă- DLR).

În acest emplu *mai* dislocă structura verbală, iar presupoziția introdusă de el este următoarea: “Înainte şi-a luat rămas bun şi acum repetă această acțiune”. Sensul iterativ este întărit în context de locuțiunea adverbială *o dată.*

- sens aspectual de continuitate, durată:

(8) Acolo oile *mai* găsesc verdeață în bahnă (DLR).

Mai, aşezat înaintea verbului, introduce presupoziția: “şi înainte era verdeață în bahnă.”

2.2.2. Măcar

Semi-adverbul *măcar* provenit din neo-grecescul *makári* , introduce în cadrul unui sens general concesiv ideea de identificare a unui element ce aparține unui ansamblu şi permite o interpretare presupozițională de opoziție restrictivă. De emplu:

(9) Dar lăsați *măcar* strămoşii ca să doarmă-n colb de cronici (Eminescu – DLR)

Conținutul afirmat este exprimat explicit prin fraza *Lăsați strămoşii să doarmă în colb de cronici*, adică “Nu mai pomeniți faptele strămoşilor în clipele prezente de corupție şi întunecare morală”, iar conținutul presupozițional este: “Dacă nu puteți să-i lăsați pe toți, lăsați cel puțin pe strămoşii al căror trecut este plin de mărire”. Sensul de opoziție restrictivă devine limpede, dacă opunem fraza fără adverbul *măcar*, frazei conținând acest adverb. Presupoziția introdusă prin semi-adverbul *măcar* ne trimite la ideea de mulțime în interiorul căreia ”strămoşii” reprezintă un element față de care ni se cere o atitudine de concesie.

(10) Când vei fi mai bătrân, *măcar* aşa ca mine, vei înțelege deşertăciunea vieții. (G.Galaction – DLR).

În acest emplu *măcar* se combină cu adverbele *aşa* şi *ca* pentru a întări, mai întâi, ideea exprimată de comparație şi pentru a adăuga o dublă presupoziție: (a) “Eu sunt bătân”; (b) “Tu va trebui să ai această vârstă, dacă nu mai mult, acum însă nu ai ajuns încă la vârsta înțelepciunii.”

Dacă adverbul *măcar* e folosit într-o propoziție negativă, precedat de adverbul *nici*, el poate exprima o opoziție puternică, mergând până la anulare, față de conținutul presupozițional. De emplu:

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)

(11) Vii de la Tarcău şi te duci la Dorna şi nici *măcar* nu ţi-s caii în bună rânduială. (Sadoveanu – DLR).

Semi-adverbul *măcar* este element determinant pentru substantivul *caii*, cu funcţie de subiect, de care este despărţit de alte elemente propoziţionale. Conţinutul presupoziţional este în acest caz "Caii tăi ar fi trebuit să fie bine pregătiţi pentru o călătorie aşa de lungă", iar conţinutul afirmat explicit "călătorie lungă", este cuprins în fraza: „Vii de la Tarcău şi te duci la Dorna". Sintagma „măcar[…] caii " reprezintă un element concesiv minimal identificat în ansamblul elementelor care compun pregătirile presupuse de o călătorie lungă.

2.2.3. Şi

Şi, din latinescul *sic*, conjuncţie şi adverb, semnifică ideea de conexiune între două elemente prin ataşarea unuia la celălalt. În DLR sunt consemnate patru sensuri principale, fiecăruia fiindu-i subordinate sensuri derivate, exprimate de *şi* cu valoare de conjuncţie sau de adverb. Astfel, în cadrul primului sens principal, „similitudinea relaţională a unui element cu altul, pe baza unei referinţe în comun"[1] , adverbul *şi* exprimă ataşarea unui element la altele neexprimate sau exprimate într-o comunicare anterioară, pentru care este subînţeleasă o relaţie identică sau similară cu a acestuia. De emplu:

(12) Neştiind cum s-o mângâi, am început *şi* eu a plânge.(Negruzzi – DLR)

Şi, urmat de pronumele personal, introduce presupoziţia: "Ea, cea pe care vreau s-o alin, plânge deja". Pronumele *eu* se ataşează unui element neexprimat ("ea care plânge"), printr-o relaţie de identitate a acţiunilor ("plânsul").

În emplul următor, presupoziţia se exprimă în fraza anterioară propoziţiei, în care apare *şi:*

(13) Izbuti a face să lucească armele ca oglinda. Totodată îngriji *şi* de cal. (Ispirescu – DLR).

În structura: *şi* + prepoziţia *de* + substantiv, semi-adverbul introduce presupoziţia că "Mai înainte fiul împăratului avusese grijă de arme", acţiune pusă în relaţie de comparaţie implicită cu grija faţă de cal.

Ideea de ataşare exprimată prin *şi* priveşte un domeniu alăturat altora subînţelese:

(14) Nuanţa morală se introduce *şi* în pictura lucrurilor văzute sau auzite.(Vianu – DLR)

În structura: *şi* + prepoziţia *în* + substntiv, semi-adverbul *şi* introduce presupoziţia:

"Nuanţa morală s-a introdus deja în alte domenii"

Ataşarea poate privi o perioadă pusă în legătură cu altele subînţelese:

(15) Venii [...] ca să te ascult *ş*-acuma.(Eminescu – DLR)

[1] cf. *Dicţionarul limbii române*, Serie Nouă, Tomul XI, Partea 1, Litera Ş, 1978, p.81.

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)

În structura: *ş-* + adverb de timp (*acuma*), semi-adverbul introduce presupoziția : "În alte dăți, veneam tot aşa, să te ascult".

Obsevație. Când semi-adverbul *şi* nu mai îndeplineşte funcția sa semantică de a exprima ataşarea unui element la altele similare şi deci nu mai introduce nici o presupoziție, capătă, într-un context exclamativ, o valoare pragmatică, de subliniere a atitudinii enunțiatorului:

(16) Mitică *şi* frumos ! poftim ! (Caragiale – DLR)
(17) Zice că Brigman e bun de magazioner. Draci: Brigman *şi* magazioner!(Preda – DLR)

Prin atitudinea sa, enunțiatorul exprimă contrariul celor afirmate, iar adverbul *şi* subliniază idea de confruntare dintre două elemente aflate în raport de divergență.

2.2.4. Tot

Tot (< lat. *totus*) ca semi-adverb are o serie de înțelesuri care nu pot fi definite decât printr-un demers presupozițional. Astfel:

- *tot* indică o continuitate față de o stare anterioară presupusă a fi fost la fel:

(18) O clopotniță de mulți ani începută şi *tot* nesfârşită. (Negruzzi – DLR).

În structura: *tot* + adjectiv (*nesfârşită*), semi-adverbul introduce presupoziția "Înainte de a constata starea actuală (*nesfârşită*), clopotnița se găsea în aceeaşi stare. "

Ideea de continuitate (ca sens afirmat) şi de conformitate cu ceva exprimat anterior (ca sens presupozițional) este întărită de semi-adverbul *mai* în emplul:

(19) *Tot mai* miroase via a tămâios şi coarnă. (Pillat – DLR).

Cu acest prim sens, *tot* devine sinonim cu adverbele *încă, şi acuma*.

- *tot* e folosit cu sens iterativ, fiind sinonim cu adverbul *adesea* sau cu locuțiunile adverbiale *de repetate ori, de multe ori*. De emplu:

(20) *Tot* da cu nuiaua în apă. (Ispirescu – DLR)
(21) Se uita la bocanci şi *tot* mişca din picioare. (Preda- DLR)

În ultimele două emple, *tot* + verb are un conținut presupozițional dat de exprimarea unor acțiuni identice cu cele afirmate explicit.

- semi-adverbul *tot* îmbină fie sensul de continuitate, fie cel de iterativitate, cu sensul presupozițional de conformitate cu o stare sau acțiune anterioară celei afirmate explicit; de aceea adverbul *tot* e sinonim cu locuțiunile adverbiale *la fel, din nou* sau cu adverbele *iarăşi, ca totdeauna*, ca în emplele următoare:

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)

(22) *Tot* lângă tine stau şi aştept să treacă soarele dincolo de pădure. (Horea – DLR)

(23) Soarele răsare,[...], apune, şi a doua zi răsare iar. Şi *tot* aşa mereu. (Stancu DLR)

(24) Eu *tot* aceea sunt. (Negruzzi – DLR)

Construcţiile sintactice sunt variate: *tot* + prepoziţie + pronume personal (*tot lângă tine*); *tot* + adverb1 + adverb2 (*tot aşa mereu*); *tot* + pronume demonstrativ (*tot aceea*).

3. Concluzii

În ciuda faptului că adverbele formează o clasă eterogenă, le putem considera cuvinte autonome, cu un conţinut semantic conceptual, independent de context, ceea ce le permite să construiască sintagme cu diferite părţi de vorbire şi să fie analizate ca părţi de propoziţie. De exmplu, adverbul *tare* în *Vântul bate tare* este complement circumstanţial de mod, *aproape* în *Locuieşte aproape* este complement circumstanţial de loc, *mâine* în *Soseşte mâine* este complement circumstanţial de timp, ş.a.m.d. Adverbele predicative precum *probabil, poate, din fericire*, etc. îndeplinesc funcţia unor predicate realizând comentarii frastice şi modalizând propoziţiile pe care le introduc: *Poate că vine mâine.* Adverbul poate funcţiona în discurs şi ca echivalentul unei propoziţii: *Ai primit scrisoarea mea? – **Da/ - Nu.***

În lingvistica românească s-au realizat clasificări detaliate ale diferitelor adverbe, în funcţie de sensul lor şi de contextele – tip în care sunt folosite[1]. Observăm că adverbele aparţinând diferitelor clase lexico-gramaticale admit în general următoarele tipuri de interpretări semantice:

- o interpretare bazată pe sensul conceptual: *Învaţă **bine**; Biblioteca se află în camera de **jos.***
- o interpretare deictică, în funcţie de protagoniştii comunicării, temporalitatea şi spaţialitatea acesteia: *Soseşte **azi.** Vino **aici!***
- o interpretare bazată pe relaţia anaforică dintre adverb şi termenul căruia i se substituie, în cazul *adverbelor pronominale*: *S-a dus acasă fiindcă **acolo** poate învăţa în linişte. A plecat la mare fiindcă **acolo** se simte cel mai bine.*

- o interpretare izvorâtă din capacitatea unor adverbe de a modaliza enunţurile, în cazul *adverbelor de modalitate* care „exprimă categoria *modalităţii*, al cărei conţinut rezultă din raportul dintre conţinutul obiectiv al comunicării şi interpretarea (comentarea) lui de către locutor”[2] .

Am propus pentru acele unităţi adverbiale, care formează clasa *semi-adverbelor* o interpretare presupoziţională în încercarea de a elucida ceea ce lingviştii consideră a fi sensul lor vag şi abstract, dependent de context. Deşi am studiat doar patru semi-adverbe, considerăm că demersul propus se poate aplica tuturor semi-adverbelor, în ciuda unor diferenţe de frecvenţă sau de registru stilistic care le caracterizează.

[1] A se vedea în acest sens următoarele lucrări: *Gramatica limbii române,* vol I, Editura Academiei, Bucureşti, 1963, p. 306-314 ; Nica, D., *op. cit.*,p. 91-160 ; Irimia, D., *op. cit.*, p. 291-296.
[2] Nica, D., *op. cit.*, p. 294.

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)

Bibliografie :

CIOMPEC, G., *Morfosintaxa adverbului românesc: sincronie şi diacronie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985.
DUCROT, O., *Dire et ne pas dire. Principes de sémantique linguistique*, Hermann, Paris, 1972.
Gramatica limbii române, vol.I,Editura Academiei, Bucureşti, 1963.
GUIMIER, C., *Les adverbes du français: le cas des adverbes en –ment*, Ophrys, Paris, 1996.
IRIMIA, D., *Gramatica limbii române*, Polirom, Iaşi, 1997.
KERBRAT-ORECCHIONI, C., *L'implicite*, Armand Colin, Paris, 1986.
MARTIN, R., *Inférence, antonymie et paraphrase*, Librairie C. Klincksieck, Paris, 1976.
NICA, D., *Teoria părţilor de vorbire cu aplicaţii la adverb*, Junimea, Iaşi, 1988.

Sursa emplelor

DLR.: *Dicţionarul limbii române*, Serie Nouă, Tomul VI, M, Fascicula 1, M – Mandră, Editura Academiei, Bucureşti, 1965; Serie Nouă, Tomul XI, Partea 1, Litera Ş, 1978; Tomul XI, Partea a 3-a , Litera T, Tocăna – Twist, 1983.

Sursele emplelor Internet

www.uttgm.ro ; www.unibuc.ro ; www.obsevatorul.com ; www.referat.ro ; www.iatp.md
www.altermedia.ro ; www.edu.ro ; www.dol.ro ; www.academy.ro

BDD-A5320 © 2005 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:00 UTC)